

ופירש אביי שאין סתירה בין דעה זו לדעה ראשונה; כאן בניסן ותשרי וכאן בשאר חדשים (רש"י: ניסן ותשרי שהמועדות תלויות בהם – מקדשים לצורך, משא"כ בשאר החדשים. ויש מפרשים להפך. עתוס' ובעל המאור).

ורבא תלה נידון זה במחלוקת תנאים, שלדעת אחרים לעולם סדר החדשים אחד מלא ואחד חסר, ואילו לשאר תנאים מעברים או מקדשים לצורך.

ואף לדעת אחרים, אחת לכמה שנים היו חורגים מהסדר, כדי להשוות את חדשי הלבנה עם החמה (כן כתבו התוס' עפ"י הסוגיא בערכין. ומרבנו חננאל (סוכה נד): מבואר שלאחרים אין משנים הסדר לעולם. וכן הביא בתורי"ד (בשבת פז): דעה זו ודחאה).

רב דימי מנהרדעא שנה: מאיימים על העדים לקדש החדש שלא נראה בזמנו ואין מאיימים על החדש שנראה בזמנו – לעברו, משום שנראה כשקר, שהרי הרבה אחרים יש שראוהו.

ב. רבי זירא מסר: 'צריך שיהא לילה ויום מן החדש' ופרש"י שאם נראית הלבנה הישנה בלילה – אין מקדשים את החדש למחר, ואין מאיימים על העדים לקדש באותו יום אפילו יש צורך בדבר. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במקור דבר זה (מערב עד ערב או עד יום האחד ועשרים לחדש בערב – משמע מכתובים אלו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות). ולדברי רבא יש נפקותא ביניהם כשנראה הירח קודם חצות הלילה – אם ניתן לקדש החדש באותו יום אם לאו.

כן פרש"י (כאן ולהלן כה). התוס' תמהו על פירוש זה, וצדדו לפרש בדרכים אחרות אלא שהקשו גם עליהם. ובעל המאור פירשה בארוכה.

ג. אמר רבי זירא אמר רב נחמן: כ"ד שעות (לפחות) מתכסה הירח; ליושבי המזרח מתכסה שש שעות מהישן ושמונה עשר מהחדש, וליושבי מערב – להפך, שש מהחדש וי"ח מהישן. ונפקא מינה בידיעה זו – להכחשת העדים, שאם יאמרו שראו את החדש בתוך כ"ד מהישן – נדע כי עדי שקר הם. לפירוש התוס' (להלן כד סע"ב, עפ"י הירושלמי), יש אפשרות מסוימת שייראה הישן בשחרית והחדש ייראה בערבית – כדברי רבן גמליאל (ע"ש, ובספר בן יהודע).

ד. אמר רבי זירא אמר רב נחמן: כל ספק בקביעות החדש [במקומות המרוחקים] – משליכים אותו לפניו, כלומר אין לחוש ולהקדים פסח או סוכות לי"ד מיום שלשים של אדר / אלול, אלא עושים יו"ט מספק גם בט"ו, כי אין לחוש שמא חיסרו ברציפות שני חדשים, כי אז היה נודע הדבר.

## דף כא

כח. א. מי שהגיע מארץ ישראל למקום מרוחק שאין יודעים בקידוש החודש – האם יודיע לבני המקום מתי קדשו בית דין את החודש?

ב. המקומות שמגיעים לשם שלוחי ניסן ואין מגיעים שלוחי תשרי – האם עושים יום טוב של פסח יום אחד או יומים?

ג. המקומות המרוחקים בגולה, האם היו צמים בהם שני ימים ביום הכפורים?

ד. מתי יש לעבר את השנה משום חדש האביב?

ה. יורדי הים שאינם יודעים בקביעות החדש, לפי איזה סימן יכולים הם לדעת מתי לבער החמץ?

א. לוי הזדמן לבלב ב"א בתשרי ואמר, עתה בארץ ישראל יום צום כיפור, וכאן אוכלים?! אמרו לו: העד ונקבל עלינו את הצום. אמר להם: לא שמעתי מפי בית דין מקודש (שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם. רש"י), הלכך איני יכול להעיד.

התוס' פרשו: הואיל ודרשו מאתם – אפילו שוגגים, מוטעים או מזידים, הלכך אין כאן חילול והכ"פ. ואולם הרז"ה פירש שלא היה ודאי בדבר, כי עזב את הארץ לפני שבית דין קבעו החדש, אבל אילו היה יודע ודאי – היה מעיד גם אם לא שמע מפיהם (וע' גם בשפת אמת).

ב. מכריז רבי יוחנן: כל מקום שמגיעים אליו שלוחי ניסן ואין מגיעים שלוחי תשרי (שהרי אין השלוחים הולכים בראש השנה ויום הכפורים), יעשו שני ימים טובים של גלויות אף בפסח אעפ"י שהשלוחים הודיעו יום קביעתו – גזירה ניסן אטו תשרי.

ג. רבא היה יושב בתענית שני ימים, מחשש שמא עיברו בית דין את אלול. ואולם רב נחמן לא נהג כן (משום סכנה) אלא סמך על רוב השנים שאלול חסר. וכן הלכה. ובייחוד בזמן הזה שבקיאים בקביעות החדש אין להחמיר בדבר. ויש יחידים המחמירים לצום יומים (עפ"י או"ח תרכ"ד, ה).

ד. שלח רב הונא בר אבין לרבא: כאשר תראה שתקופת טבת נמשכת עד ט"ו בניסן – עבר את השנה, שנאמר שמור את חדש האביב – שמור אביב של תקופה (= תקופת ניסן) שיהא בחדש ניסן, כשהלבנה בחידושה. הלכך אם חל יום התקופה בט"ו בניסן, אפשר להוסיף יום לאדר ונמצאת תקופת ניסן ב"ד, אבל אם חל בט"ו שוב אין עצה אלא לעבר השנה. כן פרש"י. ואילו התוס' נוקטים (עפ"י סנהדרין מא) שגם יום ט"ו נחשב זמן חדוש הלבנה, הלכך רק אם נופלת התקופה החדשה ב"ז – מעברים השנה. שיטות נוספות בענין עיבור השנה מפני התקופה – בסנהדרין יג.

ה. אמר להם רב נחמן ליורדי הים: אתם שאינכם יודעים בקביעות החדש, כאשר תראו שהירח משלים את הלילה (בהיראות) – דעו כי הגיע י"ד ובערו את החמץ. [אף על פי שלעינינו אינו משלים אלא ביום החמש-עשרה, בים שהאופק כולו מגולה, כבר ב"ד נראה הירח משלים].

- כט. א. האם מחללים את השבת כדי להעיד על מולד הלבנה?  
ב. האם השלוחים המודיעים על החדש הולכים בשבת?  
ג. מתי יוצאים השלוחים?  
ד. ירח שנראה בעליל – האם מחללים עליו את השבת?

א. בזמן שבית המקדש היה קיים, מחללים עדי החדש את השבת על כל החדשים כדי לקבוע את החדש בזמנו (אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים). לעיל (כ.) צדדו בגמרא טעם אחר; משום מצוה לקדש על פי הראיה (– עפ"י עדים). ואולם למסקנא עיקר הטעם הוא משום קביעת החדש בזמנו. ולפי טעם זה אין מחללים אלא כשראו את החדש בליל שלשים (הדושים ובאורים).

משחרב בית המקדש אמר להם רבן יוחנן בן זכאי: וכי יש קרבן?! – התקינו שלא יהו מחללים אלא על ניסן ועל תשרי בלבד, מפני שכל המועדות תלויים בחדשים אלו. [והוסיף התנא טעם לשבח, ליישב הדבר

ולייפותו – מפני שבשני החדשים הללו יוצאים השלוחים רק כאשר שמעו מפי ב"ד מקודש, הלכך אם אתה מעכב עדי החדש בגלל השבת, פעמים מתעכבים השלוחים בשל כך ולא יגיעו לכל המקומות שהיו מגיעים אילו היו מחללים. עפ"י רש"י].

ב. השלוחים המודיעים לבני הגולה אינם הולכים אלא בחול, שאין מחללים את השבת אלא על קביעות החדש ולא על הודעתו לעם כדי לקיים המועדות בזמנם (אשר תקראו אתם במועד – על קריאתם אתה מחלל, ולא על קיומם).

ג. בכל החדשים מלבד ניסן ותשרי יוצאים השלוחים מבערב (כגון שנראה הירח בעליל ביום כ"ט או בליל ל', שודאי יקדשוהו מחר. וכן בחודש מעובר – כשלא קדשו ב"ד בזמנו. רש"י). על ניסן ועל תשרי אין יוצאים עד שישמעו מפי ב"ד מקודש (שאף אם נראה הירח בעליל בליל ל' לא יצאו עדיין שמא יימלכו לבסוף ולא יקדשוהו למחר).

כתבו התוס': אפילו כשלא קדשוהו ב"ד ביום שלשים וידוע ודאי שר"ח למחר, גזרו חכמים שלא יצאו העדים עד למחר כשיקבעו ב"ד החדש, גזרה שמא יצאו תמיד מבערב כבכל החדשים. ובעל המאור חולק וסובר שבאופן זה יכולים לצאת מבערב.

ד. בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל – מחללים עליו את השבת. רבי יוסי אומר: אם נראה בעליל אין מחללים. וכן מזה רבן גמליאל ביד רבי עקיבא שעייב את העדים המרובים [יותר מארבעים זוג], ואמר לו: אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילם לעתיד לבוא. רבי יהודה אומר: ח"ו שרבי עקיבא עיכבם אלא שזפר ראשה של גדר עיכבם ושלח רבן גמליאל והורידוהו מגדולתו. יש לייין אם יש חיוב לבוא ולהעיד כשנראה בעליל, או שמא אין חיוב [אף בחול] אלא שהתירו חכמים להעיד שלא להכשיל לעתיד לבוא (עפ"י שפת אמת).

## דף כב

- ל. א. אלו הם הכשרים להעיד עדות החדש ואלו הם הפסולים?  
ב. האם מותר לאחרים לחלל את השבת בשביל עדי החדש, שילכו ויעידו?

א. נחלקו תנאים האם הקרובים כשרים לעדות החדש, כגון אב ובנו; תנא קמא פוסל, וכן מסר רבי יוסי [ואף על פי כן, אב ובנו שראו את החדש – ילכו, שאם ייפסל אחד מהם יצטרף השני עם אחר]. רבי שמעון מכשיר (ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם... – עדות זו תהא כשרה בכס). ונחלקו אמוראים כמי הלכה, רב פסק כתנא קמא (כן מסר רב הונא. וגם לפי מה שמסר רב חנן בר רבא שהלכה כרבי שמעון, היינו ששנה מחלוקתם בהיפוך). ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. (לפי ספרים אחרים גם שמואל פסק דלא כרבי שמעון).  
להלכה, הקרובים פסולים להעיד עדות החדש (רמב"ם קדוש החדש ב,א).

עבדים פסולים לעדות. עבדים משוחררים – כשרים. ואולם רבי יוסי מסר שהכהנים פסולים. (פרשו התוס' שהם סוברים כרבי שמעון שדרש לכם להכשיר קרובים, ומאותה דרשה יש לפסול כל שאינו מיוחס, שאינו בדומה למשה ואהרן, כגון גר ממזר ועבד משוחרר).